

Samenvatting

Blocking a better world altogether

Waarom het beleid van Rabobank voor dierenwelzijn en duurzame landbouw een wassen neus is

Inleiding: een abominabele bank

‘Growing a better world together’: dat is de bekende slogan van Rabobank. Maar doet ze dat ook? Dit rapport werpt licht op wat Rabobank belooft op het vlak van dierenwelzijn en duurzame landbouw, en wat ze daadwerkelijk doet. Daartussen gaapt een kloof. Dit rapport biedt daarvan de meest grondige analyse die tot nu toe is gepubliceerd en toont onder andere aan dat:

- Rabobank met miljarden euro’s bedrijven financiert die massale dierenwelzijnsschendingen, ontbossing en onevenredige uitstoot van broeikasgassen veroorzaken;
- Rabobank zich bij het financieren van bedrijven niet houdt aan haar eigen duurzaamheidsbeleid;
- Rabobank bedrijven financiert die zich niet houden aan Europese wettelijke standaarden;
- Rabobank onwettige praktijken in haar kredietportefeuille door de vingers ziet;
- het duurzaamheidsbeleid van de Rabobank grote mazen bevat waardoor het niet effectief is.

Bovendien is Rabobank betrokken bij inspanningen van bedrijven om wetgeving op het vlak van dierenwelzijn en bescherming van leefgebieden van wilde dieren tegen te houden. Kortom, met haar duurzaamheidsbeleid maakt Rabobank zich schuldig aan greenwashing.

Waarom dit rapport?

Rabobank is een van de grootste financiers van de vee-industrie wereldwijd, een industrie met desastreuze gevolgen voor het welzijn van dieren, leefgebieden van wilde dieren, ecosystemen en het klimaat. Ondertussen claimt Rabobank al tijden 'duurzaam' bezig te zijn. Zo verkondigde de bank in 2009 al dat dierenwelzijn een van haar vijf principes was om te komen tot duurzame landbouw. In de herzieningen van 2018 en 2021 van haar duurzaamheidsbeleid heeft Rabobank aspecten toegevoegd en/of versterkt. World Animal Protection heeft deze verwelkomd, in de veronderstelling dat Rabobank dit beleid zou gaan uitvoeren.

Tegelijkertijd heeft World Animal Protection geregeld aangekaart dat Rabobanks portfolio van leningen en financiële diensten niet in lijn was met haar beleid. Tot op zekere hoogte was dit verschil te verwachten: het kost immers tijd om verbeteringen door te voeren, ook al omdat er verschillen tussen regio's bestaan zoals tussen Europa en Noord-Amerika. Niettemin was het redelijk om te verwachten dat Rabobank bezig was met het geleidelijk realiseren van het in lijn brengen van haar portefeuille met haar beleid, onder andere door geen (nieuwe) leningen en andere financiële diensten te verstrekken aan klanten die zich niet

(voldoende) inzetten om de noodzakelijke veranderingen op tijd te realiseren – en om dit te monitoren.

Uit Rabobanks rapportages blijkt dit echter niet. World Animal Protection heeft Rabobank daarom twee gedetailleerde vragenlijsten gestuurd om een beter beeld te vormen van de implementatie (of het gebrek daaraan) van Rabobanks beleid op het vlak van dierenwelzijn en duurzame landbouw. Dit rapport is gebaseerd op een analyse van:

- Rabobanks antwoorden op onze vragenlijsten;
- Rabobanks beleid en rapportages;
- financieel onderzoek naar financiële relaties van Rabobank en hoog-risico bedrijven in ketens van de mondiale vee-industrie;
- het beleid en rapportages van deze hoog-risico bedrijven;
- wetenschappelijke studies en onderzoek van NGO's en onderzoeksjournalisten.

Foto: Rabobanks hoofdkantoor van spiegelglas, toegerust met met twee imponerende torens, is een treffend symbool voor het beleid van de bank: een luchtkasteel.
Credit: Herman Volker

Financiering van dierenleed: beleid versus praktijk

Terwijl Rabobank in haar beleid mooie woorden predikt over dierenwelzijn, is de realiteit anders. Hieronder volgt een aantal voorbeelden. In hoofdstuk 2 van het rapport staat een (veel) uitgebreidere opsomming.

Chronische honger

Het beleid van de Rabobank

In haar beleid stelt Rabobank dat 'alle dieren toegang moeten hebben tot voldoende voer en water om aan hun functionele en gedragsmatige behoeften te voldoen.' Dat principe is ook onderdeel van de Vijf Vrijheden, waarvan Rabobank zegt dat haar klanten en zakenpartners die moeten waarborgen om negatieve dierenwelzijnskwesties te voorkomen: 'Vrijheid van honger en dorst, door gemakkelijke toegang tot vers water en een dieet om volledige gezondheid en kracht te behouden.'

De realiteit van Rabobank

Rabobank financiert veel bedrijven die op grote schaal voor chronische honger zorgen onder de dieren in hun operaties of toeleveringsketens. Voorbeeld: Rabobankklanten Tyson Foods, JBS en McDonald's – bedrijven die plokippen produceren, verwerken en verkopen – accepteren dat de ouderdieren chronische honger lijden, met gedragsafwijkingen als gevolg.

Gebrek aan natuurlijk gedrag en omgevingsverrijking

Rabobanks beleid

In haar beleid stelt Rabobank dat haar klanten en zakelijke partners "welzijnsverrijkende mogelijkheden" moeten bieden en dat zij "het welzijn van dieren moeten respecteren en beschermen door positieve ervaringen te bevorderen, en dieren te voorzien van verrijkende mogelijkheden om gedrag te vertonen dat hun comfort, zelfvertrouwen en vermogen om belonende keuzes te maken, vergroot." Bovendien moeten zij de "vrijheid om (meest) normaal gedrag te uiten, waarborgen door voldoende ruimte, goede faciliteiten en gezelschap van de eigen soort van het dier te bieden."

De realiteit van Rabobank

Rabobank financiert nog steeds veel bedrijven, zoals Tyson Foods en WH Group, die in hun operaties of toeleveringsketens het natuurlijk gedrag van dieren ernstig beknotten en dieren omgevingsverrijking en positieve ervaringen ontzeggen. Zo lijden varkens aan verveling en frustratie als zij geen geschikt strooisel en andere omgevingsverrijking krijgen om aan hun gedragsbehoeften te voldoen. Hoewel de EU verrijking in de varkenshouderij verplicht stelde in 1994, is naleving na 30 jaar nog steeds problematisch. Wetenschappers waarschuwen dat de verrijking louter kan worden aangeboden om op papier af te kunnen vinken, maar kwalitatief zo ondermaats is dat ze geen werkelijke verbetering van dierenwelzijn oplevert.

In de Verenigde Staten is de situatie nog zorgelijker. Een beschamend voorbeeld is Rabobankklant WH Group, dat zich niet tot doel heeft gesteld omgevingsverrijking voor varkens in te voeren, maar zich alleen erop beroept dat het onderzoek naar omgevingsverrijking bij varkens *monitort*.

Foto: In de EU worden ongeveer 150 miljoen varkens gefokt. Een beeld uit de eindeloze cyclus van inseminatie, zwangerschap, het voeden van de jongen in kraamkooien, castratie, couperen van staarten, slacht en zeugen die blijven om een nieuwe cyclus te beginnen. Credit: Andrew Skowron

Uitwassen van de vee-industrie

Rabobanks beleid

Volgens haar beleid is Rabobank sinds 2018 toegewijd om haar klanten (sterk) aan te moedigen om in 2025 overgestapt te zijn op huisvestingssystemen zonder kooien voor legkippen en groepshuisvestingssystemen voor zeugen. Ook stelt de bank klanten aan te moedigen een maximale bezettingsdichtheid van 30 kg/m² voor vleeskuikens te overwegen.

Rabobanks realiteit

Met de deadline van 2025 in zicht, is de vraag of Rabobank op koers ligt met haar aanmoedigen. Rabobank zelf blijkt dit niet te weten: ze monitort haar beleid niet op dit punt. In antwoord op onze vragenlijst gaf Rabobank bovendien niet aan dat criteria op dit gebied deel uitmaken van beoordelingsinstrumenten voor klanten, wat sterk doet vermoeden dat dit niet het geval is. Daarmee is het goed mogelijk dat Rabobank, ondanks haar beweringen over 'aanmoediging', leningen heeft verstrekt aan bedrijven die geen intentie hebben om op termijn van deze praktijken af te stappen, laat staan per 2025. Dat laatste wordt bevestigd door leningen van Rabobank aan bedrijven zoals Tyson Foods, JBS en Ahold Delhaize.

Het betekent dat Rabobank bedrijven financiert die verbonden zijn met de ergste uitwassen van de vee-industrie:

- **Legbatterijen**, waarin elke legkip een ruimte krijgt toegewezen van slechts 0,04 tot 0,05 vierkante meter,

kleiner dan de grootte van een A4-papier. Deze extreem beperkte ruimtes beperken de beweging van de kippen, waardoor zelfs basaal natuurlijk gedrag zoals het spreiden van vleugels of stofbaden niet mogelijk is.

- **Ligboxen**, metalen kooien waarin zeugen individueel worden opgesloten. Ze zijn zo klein dat de dieren zich niet eens kunnen omkeren. Deze radicale beperking frustriert het natuurlijk gedrag en leidt tot stress, verveling en vaak abnormaal gedrag.
- **Extreem hoge bezettingsdichtheden voor plofkippen.** In de EU is 42 kg/m² gebruikelijk en de industriestandaard in de VS – gevolgd door Rabobankklanten als Tyson Foods en JBS – is nog hoger, namelijk 44 kg/m². Ter vergelijking: de Europese voedselveiligheidsautoriteit EFSA beveelt een maximale bezettingsdichtheid van 11 kg/m² aan om dierenwelzijnsproblemen te voorkomen.

Kort samengevat: op papier zegt Rabobank dat haar klanten dierenwelzijn waarborgen, maar in de praktijk zijn die klanten betrokken bij vele vormen van grootschalig dierenleed, waaronder de meest verschrikkelijke uitwassen van de vee-industrie. Bovendien kan Rabobank geen enkel bewijs overleggen dat haar beleid buiten Nederland de afgelopen zes jaar ook maar enige dierenwelzijnsvoortgang van betekenis heeft opgeleverd als het gaat om zaken als het stoppen met legbatterijen en het opsluiten van varkens in kooien.

Foto: Stalen barrières, betonnen vloeren, betegelde muren en geautomatiseerde systemen maken een belangrijk deel uit van de leefomgeving van de moderne melkveestapel. Credit: We Animals Media / Andrew Skowron

Wetgeving ter bescherming van dieren en natuur tegenhouden

Regelmatig verklaart Rabobank de wereld niet in haar eentje te kunnen verbeteren en dat overheden een belangrijke rol hebben. Dat klopt, maar de grote klanten van Rabobank werken vaak hard om wetgeving tegen te houden die dieren en natuur betere bescherming moet bieden. Sterker nog, Rabobank is soms zelfs onderdeel van organisaties die zulke wetgeving willen frustreren. Enkele voorbeelden:

- Eind 2021 stapte de Amerikaanse National Pork Producers Council mede namens haar lid **Rabobank** naar het hooggerechtshof in een poging om democratisch tot stand gekomen dierenwelzijnswetgeving in California te blokkeren.
- De NGO Mighty Earth onthulde in oktober 2023 in het rapport '[Hoe een enkel Amerikaans bedrijf 's werelds grootste doorbraak voor bossen saboteerde](#)' dat Rabobankklant **Cargill** succesvol heeft gelobbyd om ambitieuze afspraken tegen te houden die onmiddellijk alle door soja gedreven ontbossing en ecosysteemvernietiging dienden te beëindigen.
- Begin 2023 werd onthuld hoe Rabobankklant **Bayer** inspanningen financiert om wetenschappelijk onderzoek te ondermijnen dat wijst op de schadelijke effecten van pesticiden. In juli 2023 kondigde de Europese Commissie aan dat Bayer (en een andere klant van Rabobank, Syngenta), wettelijke verplichtingen aan de laars heeft gelapt door informatie achter te houden over het risico van hersentoxiciteit van pesticiden.

Beleid als rookgordijn: financiering van natuurvernietiging

In Rabobanks duurzaamheidsbeleid staan krachtige principes en ambities over kwesties zoals klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en ontbossing: kwesties die een enorme impact hebben op wilde dieren. Gezien het snel afnemende 'koolstofbudget' dat de wereld heeft om het klimaatkkoord van Parijs na te komen, de steeds grotere biodiversiteitscrisis en de niet-aflatende ontbossing is dat van groot en urgent belang. Een nadere analyse onthult echter een verzameling zorgvuldig gecreëerde mazen en hiaten die het beleid ineffectief maken.

- Rabobank heeft zich gecommitteerd aan 'net-zero' in 2050, maar nog steeds geen overzicht van haar zogeheten 'gefinancierde emissies.' Ook van haar klanten die behoren tot de meest klimaatvriendelijke bedrijven, zoals JBS, vereist ze geen adequate rapportage op het vlak van broeikasgasemissies (Scope 1, 2 én 3). Rabobank zegt bovendien dat ze zich vooral op een daling van 'emissie-intensiteit' te willen richten, in plaats van op een daling van absolute emissies. Een onderbouwd plan om tot 'net-zero' te komen, ontbreekt.

- Rabobank zegt dat een systeemverandering nodig is om in lijn te komen met de doelstellingen van het klimaatkkoord van Parijs. In werkelijkheid stuurt Rabobank (buiten Nederland) echter vooral op groei van (een verbeterde versie van) *business as usual*.
- Rabobank geeft hoog op van haar beleid om ontbossing te stoppen. In werkelijkheid financiert Rabobank bedrijven die ontbossing aanjagen (voorbeelden in hoofdstuk 3 van het rapport).

Bovendien slaat Rabobank zich op de borst voor duurzaamheidsinitiatieven die niet of nauwelijks van de grond komen. Zo lijkt de groots aangekondigde 'Carbon Bank' een stille dood gestorven.

Wat voor soort bedrijven financiert Rabobank?

Financieel onderzoek uitgevoerd door Profundo wijst uit dat Rabobank tussen januari 2016 en maart 2024 voor een bedrag van 2,3 miljard euro aan leningen en underwriting services heeft verschafte aan 52 van de 69 onderzochte hoog-risico bedrijven. Het gaat dan om bedrijven die onderdeel zijn van de keten van industriële productie van dieren, zoals vleesverwerkers, veevoerproducenten en -handelaars, bedrijven die pesticiden leveren voor veevoerproductie, farmaceutische bedrijven en supermarkt- en fastfoodbedrijven.

Voorbeelden van Rabobanks leningen and underwriting services per bedrijf in miljoenen US dollar (Jan 2016 – Mar 2024)

Bedrijf	lening	underwriting	Totaal
Tyson Foods	2.009	785	2.793
JBS	685	665	1.349
Ahold Delhaize	179	308	488

Voor de volledige tabel met financieringen/underwritings die Rabobank heeft verleend, zie pagina 20 in het rapport.

Voorbeelden van klanten van Rabobank:

- **JBS:** het grootste vleesbedrijf ter wereld en bekend door vele schandalen. Zo werd in 2017 onthuld dat het bedrijf maar liefst 1.800 politici had omgekocht voor een totaalbedrag van 150 miljoen dollar. In 2024 werd het bedrijf aangeklaagd door de openbaar aanklager in New York, Letitia James, wegens de ondeugdelijke claims die JBS maakt over duurzaamheid. JBS is notoir voor betrokkenheid bij ontbossing in Brazilië en landrechtenschendingen die daarmee gepaard gaan. Ook komt het bedrijf regelmatig in het nieuws wegens dierenwelzijnsschandalen, zoals in [april 2024](#) in de VS.
- **Tyson Foods:** de op een na grootste vleesverwerker ter wereld. Het bedrijf heeft al lange tijd een dubieuze reputatie wegens schending van werknemersrechten, omkoping,

kinderarbeid, verboden prijs- en loonafspraken en het uitbuiten van mazen in de wet. Regelmatig is Tyson Foods in het nieuws vanwege dierenmishandeling.

- **Ahold Delhaize:** internationaal retailconglomeraat. In Nederland heeft Albert Heijn aanzienlijke vooruitgang geboekt, vooral in de afgelopen jaren. Op het gebied van dierenwelzijn zijn ze overgestapt op één ster Beter Leven voor kippenvlees, terwijl ze voor de eiwittransitie een doelstelling voor 2030 hebben gesteld en hun prestaties nu monitoren. In Oost-Europa, de VS en Indonesië is de supermarkt daarentegen nog lang niet zo ver. Zo verkoopt het bedrijf in Tsjechië plofkoppen met een misleidend marketingsausje, komt het in de VS zijn beloften niet na en blijft het in Indonesië eieren uit legbatterijen verkopen.

Om meer te lezen over deze én andere bedrijven die Rabobank financiert, zie hoofdstuk 1 in het rapport.

De twee gezichten van Rabobank

Eind 2023 kondigde Rabobank haar landbouwvisie voor 2040 aan, waarin staat hoe ze gaat bijdragen aan het realiseren van een 'fundamentele verandering' die de vee-industrie moet extensiveren. Zo heeft de bank een financieringspakket van 3 miljard euro beschikbaar gesteld om de transitie naar een duurzame landbouw te ondersteunen en zegt ze zich te richten op het drastisch terugbrengen van soja-importen voor veevoer. Hoewel nog moet worden afgewacht hoe deze nieuwe visie in praktijk zal worden gebracht, lijkt ze daadwerkelijk een nieuwe, meer duurzame richting in te luiden. Daarmee staat de 2040-visie voor Nederland in schril contrast met de mondiale visie van Rabobank, of beter: het gebrek aan een mondiale visie. Het zorgt ervoor dat Rabobanks aangekondigde praktijk in Nederland op gespannen voet staat met hoe Rabobank zich in het buitenland gedraagt.

Wat moet Rabobank doen?

Op dit moment ontbeert Rabobank een mondiale visie op voedsel en landbouw en een adequate engagement- en desinvesteringsstrategie om naar die visie toe te werken. Bovendien is het huidige beleid van Rabobank niet geschikt om een dergelijke strategie te ondersteunen.

Momenteel verschuilt Rabobank zich achter wat de drogreden van het valse dilemma heet. De bank stelt dat er slechts twee opties zijn: klantenrelaties voortzetten en invloed hebben versus klantenrelaties stoppen en wegkijken. In werkelijkheid zijn er meer mogelijkheden en staat en valt het aanwenden van invloed binnen een klantenrelatie met de potentiële dreiging dat de klantenrelatie kan worden opgezegd als de resultaten achterblijven. Bovendien is de capaciteit om aan engagement met een klant te doen altijd beperkt. Prioriteit moet daarom gegeven worden aan klanten die in beweging te krijgen zijn, niet aan klanten die halsstarrig blijven vasthouden aan een business-as-usual-scenario.

Om haar waarden en ambities op het vlak van klimaat, biodiversiteit en dierenwelzijn waar te maken, zal Rabobank wereldwijd moeten sturen op voedselsystemen die 1. in hoofdzaak plantaardig zijn, 2. circulair zijn en 3. hogere dierenwelzijnsnormen waarborgen.

World Animal Protection verwacht dat Rabobank daarvoor onder meer:

- haar klantrelatie met JBS en andere grote multinationale vleesbedrijven verbreekt;
- niet langer investeert in uitbreidingen van industriële veehouderij;
- bij het vernieuwen van bestaande industriële veehouderij hogere dierenwelzijnsnormen (FARMS) vereist;
- haar beleid altijd toepast op het groepsniveau van bedrijven.

Foto: Ontbossing in het Amazonewoud - vrijwel altijd illegaal - vindt voornamelijk plaats ten behoeve van vleesproductie. Credit: PARALAXIS/Shutterstock

World Animal Protection, The Netherlands

Louis Couperusplein 2III

2514 HP

Den Haag

The Netherlands

 088 268 0000

 info@worldanimalprotection.nl

 W: worldanimalprotection.nl

 [/WorldAnimalProtectionNederland](https://www.facebook.com/WorldAnimalProtectionNederland)

 [/worldanimalprotectionnl](https://www.instagram.com/worldanimalprotectionnl)

 [/wap_nl](https://twitter.com/wap_nl)

 [/AnimalProtectionNL](https://www.youtube.com/AnimalProtectionNL)

 [/World Animal Protection Nederland](https://www.linkedin.com/company/WorldAnimalProtectionNederland)

Copyright © World Animal Protection, The Netherlands

05.24